

KS. JERZY KOPEREK
ADAM KOPEREK

PRAWA DZIECKA A PROBLEM GŁODU W ZGLOBALIZOWANYM ŚWIECIE

Prawa dziecka, podobnie jak prawa kobiet, winny być traktowane jako prawa człowieka. Podstawowym prawem dziecka, obok prawa do życia, jest prawo do wyżywienia i wolności od głodu. Okazuje się jednak, że zagwarantowanie tego prawa dzieci stanowi jeden z istotnych problemów globalnych we współczesnym świecie. Statystyki podają zatrważające informacje na temat głodujących dzieci – co roku 15 milionów istot ludzkich umiera z powodu głodu. Okazuje się, że niedożywienie powoduje 55% z wszystkich zgonów dzieci na świecie, co stanowi proporcję, jakiej nie osiągnęła żadna choroba zakaźna od czasów zarazy morowej. Z braku żywności, czyli z niedożywienia, około 183 miliony dzieci waży mniej niż powinny w swoim wieku. Generalnie niedożywienie dotyka połowy dzieci poniżej piątego roku życia w Azji południowej i 1/3 dzieci w Afryce subsaharyjskiej. Dzięki programowi uzupełniania witaminy A w pożywieniu, w krajach ubogich uratowano życie co najmniej 300 tys. dzieci tylko w jednym roku. Przykładając tę statystykę do rzeczywistych możliwości uniknięcia głodu w świecie należy zauważyć, że za cenę jednego pocisku raketowego szkoła pełna głodnych dzieci mogłaby przez pięć lat wydawać codzienny posiłek południowy. Ponadto dostrzega się dysproporcję celów i środków, a mianowicie w latach dziewięćdziesiątych

Ks. dr hab. JERZY KOPEREK, prof. KUL – kierownik Katedry Życia Społecznego Rodziny, Instytut Nauk o Rodzinie KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: jkoperek@kul.lublin.pl

Dr ADAM KOPEREK – adiunkt Katedry Stosunków Międzynarodowych, Wydział Studiów Międzynarodowych i Informatyki, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi; adres do korespondencji: ul. Sienkiewicza 9, 90-113 Łódź; e-mail: akoperek@interia.eu

ponad 100 milionów dzieci zmarło z powodu chorób i głodu, a można było temu zapobiec za cenę dziesięciu bombowców typu „Stealth” lub za dwudniowe światowe wydatki na cele wojskowe¹.

Podjęte zagadnienie jest niewątpliwie ważne w kontekście szerokich problemów globalnych, przed którymi stoi współczesny świat. Równocześnie odzwierciedla ona konieczność ochrony praw człowieka, poczynając od najsłabszych, czyli dzieci pozbawionych możliwości życia i rozwoju. Problematykę tę można rozważać na różnych płaszczyznach. Niniejszy artykuł podejmuje ją z perspektywy ochrony praw dziecka w świetle dokumentów międzynarodowych, z punktu widzenia kwestii głodu dzieci w kontekście międzynarodowych uwarunkowań gospodarczych oraz zadań Organizacji Narodów Zjednoczonych w przeciwdziałaniu problemowi głodu w świecie, a także w świetle zasad sprawiedliwości społecznej i solidarności.

1. OCHRONA PRAW DZIECKA W DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH

Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 roku w artykule nr 1, definiując od strony prawnej pojęcie „dziecko”, stwierdza: „W rozumieniu niniejszej konwencji «dziecko» oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność”².

W preambule do tej konwencji odwołano się do licznych dokumentów międzynarodowych, które potwierdzają przynależne dziecku prawa człowieka. Państwa-strony, które podpisały Konwencję Praw Dziecka, uzgodniły równocześnie zasady ochrony tychże uprawnień osobowych. Odwołano się m.in. do Karty Narodów Zjednoczonych z 1945³, w której została uznana wrodzona godność oraz zasada równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej jako podstawa wolności, sprawiedliwości oraz pokoju na świecie⁴. Współbrzmi to z wypowiedziami Jana Pawła II: „Pokój, który trzeba budować w świecie, w którym ludy i narody, doświadczające wielu różnych

¹ „My a Trzeci Świat”, 2002, nr 9 (październik).

² Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., art. 1, Dz. U. z 23 grudnia 1991 r., nr 120, poz. 526.

³ Karta Narodów Zjednoczonych, San Francisco 26.06.1945.

⁴ Konwencja o Prawach Dziecka, Preambuła.

trudności, żywią nadzieję, że rodziny ludzkiej nie będą jednoczyły jedynie interesy ekonomiczne, ale trwały wysiłek na rzecz bardziej sprawiedliwego i solidarnego współistnienia”⁵.

Konwencja Praw Dziecka podkreśla, że „ludy Narodów Zjednoczonych potwierdziły w Karcie [Narodów Zjednoczonych] swą wiarę w podstawowe prawa człowieka oraz w godność i wartość jednostki ludzkiej i postanowiły sprzyjać postępowi społecznemu oraz osiąganiu lepszego poziomu życia w warunkach większej wolności”⁶. Ponadto państwa-strony uznały, że: „Narody Zjednoczone w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka zgodziły się i proklamowały, iż każdy człowiek uprawniony jest do korzystania z zawartych w nich praw i wolności, bez względu na jakiegokolwiek różnice wynikające z przynależności rasowej, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych lub innych, narodowego lub społecznego pochodzenia, cenzusu majątkowego, urodzenia oraz jakichkolwiek innych”⁷. Konwencja Praw Dziecka stwierdziła również, że: „w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Narody Zjednoczone proklamowały, iż dzieci mają prawo do szczególnej troski i pomocy, wyrażając przekonanie, że rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie, uznając, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia, uważając, że dziecko powinno być w pełni przygotowane do życia w społeczeństwie jako indywidualnie ukształtowana jednostka, wychowana w duchu ideałów zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, a w szczególności w duchu pokoju, godności, tolerancji, wolności, równości i solidarności”⁸.

W kontekście powyższych stwierdzeń uzasadniono, iż „potrzeba otoczenia dziecka szczególną troską została wyrażona w Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka z 1924 r. oraz Deklaracji Praw Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne 20 listopada 1959 r. i uznanej w Ogólnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (w szczególności w artykułach 23 i 24), w Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodar-

⁵ J a n P a w e ł II, Orędzie *Urbi et Orbi* na Boże Narodzenie 2001.

⁶ Konwencja o Prawach Dziecka, Preambuła.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

czych, Społecznych i Kulturalnych (w szczególności w artykule 10), jak również w statutach i stosownych dokumentach wyspecjalizowanych agencji i międzynarodowych organizacji zajmujących się zapewnieniem dobrobytu dzieciom”⁹.

W Karcie Praw Dziecka stwierdzono również, że „dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu”, jak również, że dzieci, które żyją w wyjątkowo trudnych warunkach, we wszystkich państwach świata wymagają szczególnej troski, co wymaga międzynarodowej współpracy dla poprawy warunków życia dzieci w każdym kraju, szczególnie w krajach rozwijających się¹⁰.

Natomiast Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych (MPPGSiK) z 1966 roku podkreśla w artykule 11 znaczenie współpracy międzynarodowej podejmowanej przez państwa-strony w celu zapewnienia urzeczywistnienia prawa „każdej osoby do dostatecznego poziomu życia dla niej samej i jej rodziny, w tym do dostatecznego wyżywienia, odzieży i mieszkania, oraz do stałego polepszania warunków bytowych”¹¹. MPPGSiK formułuje to uprawnienie jako „podstawowe prawo każdej osoby do wolności od głodu”¹².

Problematykę wolności od głodu podejmuje również protokół dodatkowy do Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, dotyczący Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych, tzw. Protokół z San Salvador, który uzasadnia niezbywalne prawo do pożywienia stwierdzając, że „Każda osoba ma prawo do odpowiedniego odżywiania, które gwarantowałoby jej możliwość korzystania z najwyższego szczebla rozwoju fizycznego, uczuciowego i umysłowego”¹³. Ponadto w powyższym protokole państwa-strony zobowiązują się, w celu realizacji tego prawa i zlikwidowania niedożywienia, doskonalić metody produkcji, zaopatrzenia i dystrybucji żywności oraz zwiększyć współpracę międzynarodową dla wsparcia odpowiedniej działalności krajowej¹⁴.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966, art. 11.

¹² Tamże.

¹³ Protokół dodatkowy do Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka dotyczący Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych („Protokół z San Salvador”), San Salvador, 17 listopada 1988, art. 12.

¹⁴ Tamże, art. 12.

Na temat ochrony praw dzieci wypowiada się również Europejska Karta Społeczna w artykule 7, zapewniając specjalną ochronę „przed niebezpieczeństwami fizycznymi i moralnymi, na jakie dzieci i młodzież mogłyby być narażone, a szczególnie przed niebezpieczeństwami wynikającymi bezpośrednio lub pośrednio z ich pracy”¹⁵.

Powyżej przytoczone dokumenty świadczą o międzynarodowej ochronie praw dzieci. Dotyczą one niezbywalnych praw dziecka jako osoby ludzkiej, a w sposób szczególny odnoszą się do fundamentalnego prawa do żywienia i wolności od głodu. Niewątpliwie przytoczone dokumenty stanowią jedynie pewną egzemplifikację ustawodawstwa międzynarodowego w tym zakresie.

2. PROBLEM GŁODU DZIECI JAKO PROBLEM GLOBALNY

Problematyka niedożywienia i głodu dzieci jest istotnym problemem globalnym. Około 40 tys. dzieci dziennie umiera z głodu. Przedstawiciele ONZ zwrócili się do kongresu amerykańskiego z apelem dotyczącym eliminacji śmierci głodowej dzieci na świecie. Dyrektorzy WFP (Światowy Program Żywnościowy) – James Morris – i UNICEF (Fundusz NZ na Rzecz Dzieci) – Ann Veneman – przedstawili swoją „Inicjatywę dotyczącą likwidacji głodu i niedożywienia”. Jej celem jest połączenie wysiłków organizacji humanitarnych, świata biznesu i rządów. Inicjatywa podjęta przez obie agendy ONZ ma na celu likwidację zagrożenia śmiercią głodową dzieci na świecie. Powinno to dotyczyć następnego pokolenia, a wstępnym etapem będzie realizacja pierwszego z Milenijnych Celów Rozwoju – do roku 2015 zmniejszenie o połowę liczby ludzi, którzy cierpią głód¹⁶.

W ramach przygotowań do Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju, Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych, Kofi Annan, opublikował 63-stronicowy raport na temat dotychczasowego przebiegu wdrażania Agendy 21, globalnego planu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, który został przyjęty w ramach Szczytu Ziemi w 1992 roku w Rio de Janeiro. Raport podsumowuje gospodarcze, społeczne i ekologiczne osiągnięcia ubiegłej dekady i sugeruje międzynarodowej społeczności, w jakim kierunku powinny pójść jej starania, aby zrealizować cele określone w Agendzie 21. Porozumienie to, przyjęte jednogłośnie, pozostaje aktualną, sugestywną i długookresową wizją rozwoju¹⁷.

¹⁵ Europejska Karta Socjalna, Turyn 18 października 1961, art. 7.

¹⁶ „Pomagamy. Nowoczesne Pismo Wolontariuszy”; www.pomagamy.pl

¹⁷ Tamże.

Ostatnia dekada była okresem znaczącego przyrostu ludności świata. W 1950 roku żyło na świecie 2,5 miliarda ludzi, w 1980 – 4,4 miliarda, a w 2000 ludność świata sięgnęła już 6 miliardów. Można oczekiwać, że liczba ludzi na świecie wzrośnie do około 8 miliardów w 2025 roku i 9,3 miliarda w 2050 roku, po czym ustabilizuje się na poziomie 10,5-11 miliardów. Tempo przyrostu ludności, które osiągnęło szczyt w 1965 roku (2%), wykazuje obecnie tendencję malejącą.

Jeśli zaś chodzi o światową konsumpcję, to 56% przypada na najzamożniejsze państwa, które zamieszkuje zaledwie 15% populacji naszego globu. Na biedne kraje, zamieszkałe przez 40% światowej populacji, przypada jedynie 11%. Choć wzrost konsumpcji jest dziś zjawiskiem powszechnym, przeciętne wydatki konsumpcyjne afrykańskiego gospodarstwa domowego są obecnie o 20% niższe niż 25 lat temu. Ogólny wskaźnik ubóstwa w krajach rozwijających się, który oznacza liczbę ludzi żyjących za mniej niż jednego dolara dziennie, spadł z 29% w 1990 roku do 23% w roku 1998. Nieznaczny spadek – z 1,3 miliarda do 1,2 miliarda – odnotowano także w ogólnej liczbie ludzi żyjących w ubóstwie. Dzięki dynamicznemu wzrostowi gospodarczemu znaczące sukcesy w ograniczaniu skali ubóstwa osiągnęły państwa wschodniej i południowo-wschodniej Azji. Pewien postęp w tej dziedzinie nastąpił w państwach Ameryki Łacińskiej i południowej Azji. Nie zmieniła się natomiast sytuacja w subsaharyjskiej części Afryki, gdzie w ubóstwie żyje prawie połowa populacji.

Według prognoz, do 2025 roku około 54% populacji państw rozwijających się będzie zamieszkiwać tereny miejskie. Wraz ze wzrostem liczby ludzi, którzy przenoszą się na tereny zurbanizowane, rośnie liczba ich ubogich mieszkańców. W Afryce w ubóstwie żyje ponad 40% miejskich gospodarstw domowych. Duża część dzieci (ponad 8%) w krajach rozwijających się umiera przed ukończeniem piątego roku życia. W niektórych najuboższych państwach co piąte dziecko umiera przed pierwszymi urodzinami. W krajach rozwijających się 113 milionów dzieci w wieku szkolnym nie korzysta z żadnych form edukacji (60% z nich stanowią dziewczęta). Około 815 milionów ludzi na świecie jest niedożywionych; 777 milionów spośród nich żyje w państwach rozwijających się, 77 milionów w państwach przechodzących okres transformacji, a 11 milionów – w krajach uprzemysłowionych. W południowej Azji, gdzie liczba osób niedożywionych jest największa, głód wykazuje tendencję malejącą. W Afryce na niedożywienie cierpi około 1/3 populacji, a liczba osób niedożywionych stale rośnie.

Dziesięć lat temu podczas Światowego Szczytu Żywieniowego (WFS) ustalono podjęcie działań mających na celu zmniejszenie o połowę ilości osób głodujących na świecie do roku 2015. Niestety, liczba głodujących w krajach rozwijających się nie została zredukowana; wręcz przeciwnie – obecnie zdecydowanie się zwiększyła. Według raportu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) liczba osób, które cierpią głód w krajach Południa, wzrasta o 4 miliony rocznie. Z 800 milionów w 1996 roku wzrosła obecnie do 820 milionów. Raport zaznacza, że przez te dziesięć lat proporcje liczby osób głodujących w krajach rozwijających się zmniejszyły się w stosunku do przyrostu demograficznego. W latach 1990-1992 głód cierpiało tam 20% ludności. Aktualnie liczba niedożywionych ludzi w biednych krajach wynosi 17%. FAO sugeruje, że w ciągu najbliższych dziewięciu lat można zredukować tę liczbę do 10 procent. W tym celu należy podjąć konkretne i planowe działania¹⁸.

Co roku umiera z głodu, biedy oraz chorób 15 milionów dzieci na całym świecie. Każdego dnia umiera około 40 tysięcy z nich. Problem żywnościowy w Trzecim Świecie, obecnie postrzeganym jako globalny z powodu konieczności niesienia pomocy żywnościowej przez państwa bogate krajom rozwijającym się, może zmienić się w niedługim czasie w problem globalny w dosłownym tego słowa znaczeniu i dotknąć bezpośrednio również owe państwa rozwinięte. Już teraz bowiem można stwierdzić, że problem głodu dotyczy również państw wysokorozwiniętych, z tą tylko różnicą, że są one na tyle bogate, by w ramach własnych środków pieniężnych starać się zmniejszyć bądź całkowicie zniwelować ten problem. Według FAO prawie 1/3 ludności świata głoduje lub nie dojada. Do ognisk permanentnego głodu należą obszary południowo-wschodniej Azji, północno-wschodniej Brazylii, Honduras, Birma, Burundi, Rwanda i Bliski Wschód. Niedożywione jest aż 25% ludności Afryki, 18% Dalekiego Wschodu, 30% Bliskiego Wschodu i 13% Ameryki Łacińskiej¹⁹.

Zjawisko głodu w krajach Trzeciego Świata wiąże się często z niekontrolowanym przyrostem naturalnym, a w konsekwencji przeludnieniem i brakiem lub niedostatkami żywności dla wszystkich potrzebujących. Problem eksplozji demograficznej może być przyczyną głodu w krajach Trzeciego Świata, tym bardziej że około 40% ludności globu ziemskiego zamieszkuje kraje rozwijające się. Gęstość zaludnienia i głód nie są jednak skorelowane, a więc prze-

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

ludnienie nie może być bezpośrednią i jedyną przyczyną głodu w tych krajach. Głodujące kraje nie zawsze należą do najbardziej przeludnionych lub tych, gdzie się najwięcej spożywa. Są to państwa, w których biedni nie mają dostępu do ziemi lub brakuje im pieniędzy na jej zakup. W krajach Trzeciego Świata powszechna jest sytuacja, że ziemia najlepszej klasy jest w posiadaniu kompanii czy ponadnarodowych firm z krajów wysokoprzemysłowych. Korporacje te mają potężną władzę, kontrolują produkcję, ceny surowców, jak również cenę finalnego produktu. Nie brak żywności zatem i przeludnienie prowadzi do głodu, ale sposób dystrybucji żywności, dostęp do pól uprawnych, sprawiedliwy podział wytworzonych dóbr. Jest bowiem sprawą oczywistą, że wobec braku żywności i głodu w pewnych rejonach świata, w innych istnieją duże jej zapasy, nawet niepotrzebne nadwyżki, których kraje głodujące nie mają za co kupić. Nadwyżki te jednak są niejednokrotnie niszczone przez samych rolników bądź wielkie multikorporacje, by utrzymać wysokie ceny na swoje produkty. Ten paradoks, niedopuszczalna wręcz sytuacja z moralnego punktu widzenia, jest rezultatem sprzeczności ustroju kapitalistycznego, gdzie najważniejszy jest zysk, a nie sprawiedliwy podział dóbr, by zaspokoić wszystkich potrzebujących. Potrzeba bezpieczeństwa żywnościowego może być zaspokojona tylko w przypadku jednoczesnego zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa ekonomicznego całego społeczeństwa, zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego oraz produkcji ekologicznej żywności o minimalnym stopniu chemizacji, zapewniającej wystarczającą ilość kalorii. Aby owe bezpieczeństwo mogło być zapewnione, muszą być spełnione warunki fizycznej dostępności żywności – tak by krajowa gospodarka była w stanie choć w minimalnym stopniu pokryć wewnętrzne zapotrzebowanie żywnościowe oraz ekonomicznej dostępności – by nawet najbiedniejsi byli w stanie zakupić żywność, niezbędna jest pomoc finansowa państwa. Można więc stwierdzić, że powtarzające się klęski głodu nie są skutkiem przeludnienia, lecz tłumienia żądań społecznych, odmowy środków do uprawy lub niezatrzymywania pól rolnych w kraju, w którym powstały. Zmiana tej sytuacji jest możliwa tylko poprzez reformy gospodarczo-społeczne, które pozwolą zmienić strukturę własności w krajach Trzeciego Świata. Powinno się dać dostęp do ziemi najbiedniejszym, zmienić zasadę dystrybucji żywności oraz wprowadzić – choćby w minimalnym stopniu – opiekę socjalną państwa w celu zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom, w tym także bezpieczeństwa żywnościowego. Ważną sprawą, mogącą zmienić sytuację państw Trzeciego Świata lub nawet całkowicie zlikwidować głód, jest pomoc międzynarodowa, opierająca się nie tylko na krótkookresowych pólśrodkach w postaci pomocy żywności-

wej, która tylko likwiduje skutek, a nie przyczynę głodu, ale na wszechstronnej współpracy i współdziałaniu z krajami najbiedniejszymi²⁰.

3. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH DO SPRAW WYŻYWIENIA I ROLNICTWA (FAO) NA RZECZ PRZECIWDZIAŁANIA PROBLEMOWI GŁODU I NIEDOŻYWIENIA DZIECI

Problematyka głodu i żywienia jest ważnym problemem globalnym, szczególnie że dotyczy dzieci. Tym problemem w skali globalnej zajmuje się – zgodnie ze swoim przeznaczeniem – Organizacja do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), agenda ONZ z siedzibą w Rzymie. Działalność FAO nie ogranicza się jedynie do kwestii związanych z produkcją i dystrybucją żywności, ale sprowadza się również do szeroko pojętych uwarunkowań tego problemu, m.in. także problemów ludnościowych, a konkretnie przeludnienia globu. Podczas 32 Konferencji FAO w 2003 roku podejmowano takie kwestie, jak Promocja płci i zagadnień związanych z populacją, Wpływ AIDS / HIV na bezpieczeństwo żywnościowe i rozwój obszarów wiejskich, a także podejmowano dyskusje na temat śmiertelności w poszczególnych obszarach. Wśród nich zajmowano się kwestią żywienia i wolności od głodu. Znalazło to wyraz w programach, jakie ustanowiono lub których oceny dokonywano podczas omawianej Konferencji²¹. Oczywiście podstawowym problemem była kwestia dostępu do pożywienia.

Przyjmując na audyencji uczestników 32 Konferencji FAO Jan Paweł II przypomniał, że w podejmowaniu politycznych i ekonomicznych decyzji należy uwzględniać wymogi globalnej solidarności i praw człowieka, w tym prawa do właściwego odżywiania²². Ojciec Święty wskazał, że głód i niedożywienie stanowią poważne zagrożenie dla pokojowego współistnienia narodów. Dlatego działania Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa w istotny sposób przyczyniają się do postępów światowego pokoju. Przypominając, że prawo do właściwego żywienia należy do podstawowych praw człowieka, Jan Paweł II zachęcił zarówno poszczególne osoby,

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

²² J a n P a w e ł II, Audyencja dla uczestników 32 Konferencji FAO, Watykan, 5 grudnia 2003.

jak i instytucje do podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego całej ludzkości. Papież stwierdził: „Jestem przeświadczony, że ustanowione przez FAO Międzynarodowe Przymierze do Walki z Głodem zaowocuje praktycznymi wyborami i decyzjami politycznymi zainspirowanymi świadomością, że ludzkość jest jedną rodziną. Podobnie jak w każdej rodzinie, trzeba się troszczyć najbardziej o upośledzonych i potrzebujących. Świat nie może być głuchy na głos ludzi błagających o żywność, aby przeżyć”²³.

Działalność FAO ma służyć celowi, na który wskazywał również Jan Paweł II. Jednym z najważniejszych kroków w zwalczaniu barier w dostępie do pożywienia jest ustanowiony w 1994 roku przez Radę FAO Specjalny Program w zakresie Bezpieczeństwa Żywnościowego. Jest to program międzyrządowy (uczestniczy w nim 106 krajów), koordynowany przez Organizację do spraw Wyżywienia i Rolnictwa, który stworzony został po to, by zwiększyć produkcję żywności, przyczyniając się tym samym do eliminacji głodu. Zadanie to jest o tyle istotne, że około 70% ludności żyjącej na granicy ubóstwa zamieszkuje obszary wiejskie. Do zadań FAO w tym programie należy ułatwianie współpracy między zainteresowanymi stronami oraz implementacja postanowień podjętych podczas negocjacji między uczestnikami programu. Organizacja FAO, korzystając ze swego autorytetu, ma czuwać na straży przestrzegania umów zawartych między rządami, a także przyciągać potencjalnych darczyńców i partnerów, którzy są niezbędni dla istnienia tego programu. Dzięki rozwiniętym ośrodkom eksperckim, w swojej strukturze ma służyć również radą i pomocą merytoryczną²⁴. Przejawem tego rodzaju działalności był raport „Niezależna Zewnętrzna Ocena Specjalnego Programu w zakresie Bezpieczeństwa Żywnościowego”, sporządzony przez dziewięciu specjalistów niezwiązanych z omawianym programem. Został on zaprezentowany przez Komitet Rolnictwa podczas jego 17. sesji w Rzymie na przełomie marca i kwietnia 2003 roku. Jednym z jego zaleceń było ściślejsze powiązanie wysiłków podejmowanych w ramach programu z inicjatywami narodowymi, które skupiają się na walce z głodem i brakiem pożywienia²⁵.

²³ www.przewodniczacy.episkopat.pl – serwis internetowy abpa Józefa Michalika (15.06.2011).

²⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Special Programme for Food Security /SPFS/*; http://www.fao.org/spfs/about_spfs/mission_spfs/en/ (15.06.2011).

²⁵ Komitet Rolniczy FAO (COAG) na 17. Sesji w 2003 roku przyjął program działania pt. *Biobezpieczeństwo Żywności i Rolnictwa* – Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (COAG). *Biosecurity in Food and Agriculture*. Committee on Agriculture 17th Session, Rome 31 March-4 April 2003; <ftp://ftp.fao.org/unfao/bodies/coag/coag17/> (15.06.2011).

Dokonując charakterystyki działalności Organizacji do spraw Wyżywienia i Rolnictwa, nie sposób pominąć Światowego Szczytu Żywnościowego, który odbył się w dniach 13-17 listopada 1996 roku w Rzymie. Uczestniczący w szczycie reprezentanci 185 państw i Wspólnoty Europejskiej uchwalili Rzymską Deklarację Światowego Szczytu Żywnościowego, w której przyznają, że każdy ma prawo do „dostępu do bezpiecznego i wartościowego pożywienia oraz [...] do bycia wolnym od głodu”²⁶. Już na wstępie tego dokumentu zapowiedziano zintensyfikowanie wysiłków zmierzających do eliminacji głodu. Celem, jaki sobie wyznaczono, było zmniejszenie do 2015 roku liczby niedożywionych o połowę, czyli o 400 milionów ludzi.

Specjalny Program w zakresie Bezpieczeństwa Żywnościowego wskazywał na wadliwy sposób dystrybucji pożywienia. Nawiązano do tego problemu w Deklaracji Rzymskiej stwierdzając, że to nie niewystarczająca ilość pożywienia jest przyczyną głodu, lecz niewłaściwa dystrybucja żywności, niedostateczna siła nabywcza mieszkańców wielu państw świata oraz zgubna działalność człowieka powodują, że 800 milionów ludzi jest permanentnie niedożywionych.

O ile Deklaracja Rzymska jest z istoty swojej zbiorem zasad, to jednak razi pewien stopień życzeniowości rozwiązań prezentowanych przez jej autorów. Stwierdzenie, że „pokojowe i stabilne otoczenie polityczne, gospodarcze i społeczne jest podstawą, która umożliwia zapewnienie odpowiedniego bezpieczeństwa żywnościowego i usunięcie biedy”, jest nic nie wnoszącym w omawianą tematykę zapisem²⁷. Wydaje się, że należałoby unikać tego rodzaju stwierdzeń, ponieważ maskują one znaczenie zupełnie innych, ważnych deklaracji i zasad działania. Za te ostatnie uznać można pochwałę demokracji, rządów prawa, ochronę praw człowieka, które rzeczywiście przyczyniają się do rozwoju gospodarczego państw i ich obywateli. Najtrafniejszym wskaźnikiem jest poziom PKB, przypadający na jednego mieszkańca danego państwa. Państwa demokratyczne, w których obywatele cieszą się podstawowymi wolnościami, mieszczą się na szczycie tego zestawienia.

W Rzymie w 2008 roku ogłoszony został raport Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w sprawie przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż, w którym mówi się o „groźbie

²⁶ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Rome Declaration on World Food Security*, Rome 13 November 1996; <http://www.fao.org/wfs/> (15.06.2011).

²⁷ Tamże.

głodu i rozruchów głodowych” w wielu najbiedniejszych krajach świata²⁸. Wzrost cen zbóż skutkować będzie poszerzaniem się stref ubóstwa w świecie. Według tych danych w ciągu jednego roku, tj. od 2007 do 2008, liczba głodujących wzrosła o 40 milionów, a od lat 2003-2005 – o 115 milionów. FAO ostrzega, że sytuacja może jeszcze bardziej się pogorszyć w związku z obecnym międzynarodowym kryzysem finansowym i gospodarczym. Z raportu wynika, że liczba głodujących rośnie. Co pięć sekund na świecie z głodu umiera jedno dziecko, a w rezultacie 20 tysięcy dziennie²⁹. Ten wzrost jest widoczny, bowiem już w 2004 roku FAO alarmowała, że 5 mln dzieci umiera co roku na świecie z powodu głodu i niedożywienia, a z powodu głodu cierpią 852 mln ludzi, o 18 mln więcej niż w latach poprzednich³⁰. Natomiast w 2007 roku FAO podawała informację, że około 18 tysięcy dzieci codziennie umiera z głodu bądź wskutek niedożywienia³¹.

Wspomniany raport stwierdza, że nawet w Stanach Zjednoczonych w ciągu pięciu ostatnich lat o 43% wzrosła liczba głodujących dzieci. Punkty wydające darmowe posiłki przeżywają oblężenie, na co wskazuje również fakt, iż chętnych dzieci do skorzystania z posiłków w niektórych z tych punktów jest o 200% więcej niż przed rokiem.

Według ONZ na całym świecie głodują 963 miliony ludzi, czyli co szósty mieszkaniec planety. Najgorzej jest w Afryce na południe od Sahary (z powodu głodu cierpi tam co trzecia osoba, a ogółem 236 milionów) oraz w Indiach i Chinach. Jedną z głównych przyczyn tego strasznego zjawiska jest wzrost cen żywności na całym świecie – od 2006 roku ziarno, nawozy i maszyny rolnicze zdrożały dwukrotnie³². Wzrost cen zbóż grozi poszerzeniem strefy głodu na świecie – alarmuje organizacja FAO, przedstawiając w opublikowanym niedawno raporcie konsekwencje wzrostu cen zbóż. Przyczyną

²⁸ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Raport w sprawie przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż*, Rzym 2008; por. także Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *The State on Food and Agriculture*, Rome 2009; Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Report of the 21st Session of the Committee on Agriculture*, Rome, 22-25 April 2009; Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *Policies and Institutions to Support Smallholder Agriculture. Committee on Agriculture, 22nd Session*, Rome, 16-19 June 2010.

²⁹ PAP. PU, grudzień 2008.

³⁰ PAP. PU, grudzień 2004.

³¹ PAP. PU, luty 2007.

³² *Raport Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w sprawie przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż*, „Rzeczpospolita”; onet.pl (12.12.2008).

raptownego wzrostu liczby głodujących jest zanotowany ostatnio wzrost cen żywności. Jak podkreśla się w raporcie na temat braku bezpieczeństwa żywnościowego na świecie, wprawdzie ceny podstawowych zbóż spadły o 50% w porównaniu z ich najwyższym poziomem, zanotowanym na początku 2008 roku, jednak były one wówczas wyższe o jedną piątą w stosunku do października 2006 roku. Dyrektor generalny FAO Jacques Diouf zwrócił uwagę na konferencji prasowej, że na największe ryzyko głodu narażone są dzieci, kobiety w ciąży i karmiące. Według niego istnieje również groźba głodu i rozruchów głodowych w wielu najbiedniejszych krajach świata. Ponadto stwierdził, że „Nie można już dłużej liczyć na światowe zapasy zbóż, ponieważ są one najniższe od 1980 roku, a w porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszyły się o 5 procent”³³. Do sytuacji opisanej w ogłoszonym w Rzymie raporcie Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), dotyczącym przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż, nawiązywała prasa europejska, relacjonująca zaniepokojenie opinii publicznej w sprawie „groźby głodu i rozruchów głodowych” w wielu najbiedniejszych krajach świata. Rzymski dziennik „La Repubblica” obliczył, że podczas gdy w krajach uprzemysłowionych przeciętne wydatki rodziny na żywność wynoszą 20% jej całkowitych kosztów utrzymania, w krajach na drodze rozwoju stanowią one aż 60 do 80%. Madrycki dziennik „El Pais” przewidywał również, że rachunek za zboża w najbiedniejszych krajach świata miał być aż o 74% wyższy niż w roku poprzednim. Te stwierdzenia dają obraz medialnej atmosfery zagrożenia głodem w świecie³⁴.

4. SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA I SOLIDARNOŚĆ PODSTAWĄ PRZECIWDZIAŁANIA PROBLEMOWI GŁODU W ŚWIECIE

Problematyka głodu w świecie jest jednym z ważnych zagadnień, które podejmuje nauczanie społeczne Kościoła. Jest to widoczne np. w wypowiedziach Jana Pawła II. W czerwcu 1991 roku w Białymstoku Papież apelował: „Kto weźmie odpowiedzialność za Trzeci Świat? Dlaczego Trzeci Świat? [...] Dlaczego tylu ludzi żyje w nędzy i ginie z głodu?”³⁵ Na zakończenie Kon-

³³ PAP/onet.pl (13.04.2008).

³⁴ PAP/onet.pl (13.04.2008).

³⁵ J a n P a w e ł II, *Homilia Ojca Świętego podczas beatyfikacji Bolesławy Lament*, Białystok, 5 czerwca 1991.

gresu Eucharystycznego we Wrocławiu, w homilii podczas Mszy św. w dniu 1 czerwca 1997 roku, Papież przypomniał, jak Bóg karmił w czasie wędrówki przez pustynię lud izraelski: „Ten obraz ludu wędrującego po pustyni [...] przemawia również do nas, zbliżających się do końca II tysiąclecia od narodzenia Chrystusa. Mieszczą się w tym obrazie wszystkie ludy i narody całej ziemi, a zwłaszcza te, które cierpią głód”³⁶.

Jan Paweł II, mówiąc o głodzie światowym, w tym samym przemówieniu, wskazał również na odpowiedzialność za ten dramat polityków i ekonomistów: „Trzeba koniecznie przywołać na myśl całą „geografię głodu”, która obejmuje wiele miejsc na ziemi. W tym momencie miliony naszych braci i siostr cierpią głód, a wielu z nich z głodu umiera – zwłaszcza dzieci! W epoce niebywałego rozwoju techniki i nowoczesnej technologii dramat głodu jest wielkim wyzwaniem i oskarżeniem! Ziemia jest w stanie wyżywić wszystkich. Dlaczego więc dzisiaj, pod koniec XX stulecia, tysiące ludzi giną z głodu? Konieczny jest tutaj w skali światowej jakiś poważny rachunek sumienia – rachunek sumienia ze sprawiedliwości społecznej, z elementarnej międzyludzkiej solidarności. Wypada przypomnieć prawdę podstawową, że ziemia jest Bożą, a wszystkie jej bogactwa Bóg oddał w ręce człowieka, ażeby on używał ich w sposób sprawiedliwy, by służyły dobru wszystkich. Takie jest przeznaczenie dóbr stworzonych. Przemawia za tym samo prawo natury. W czasie niniejszego Kongresu Eucharystycznego nie może zabraknąć naszego solidarnego wołania o chleb w imieniu tych wszystkich, którzy cierpią głód. Wołanie to kierujemy najpierw do Boga, który jest Ojcem całej ludzkiej rodziny: «Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj!» Ale kierujemy także do ludzi polityki i ekonomii, na których spoczywa odpowiedzialność za sprawiedliwy rozdział dóbr w skali światowej i w skali poszczególnych krajów: trzeba wreszcie położyć kres plądze głodu! Niech solidarność weźmie górę nad niepohamowaną chęcią zysku i nad stosowaniem tych zasad rynku, które nie biorą pod uwagę niezbywalnych praw ludzkich. Na każdym z nas ciąży część odpowiedzialności za ten niesprawiedliwy stan. Każdy z nas jakoś o głód i biedę innych się ociera. Umiejmy dzielić się chlebem z tymi, którzy go nie mają lub mają go mniej od nas! Umiejmy otwierać nasze serca na potrzeby braci i siostr, którzy cierpią z powodu nędzy i niedostatku! Czasem wstydzą się do tego przyznać, ukrywając swoją biedę. Trzeba ku nim dyskretnie wyciągnąć bratnią, pomocną dłoń. To także

³⁶ J a n P a w e ł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego*, Wrocław, 1 czerwca 1997.

jest lekcja, jaką daje nam Eucharystia, Chleb Życia. Streścił tę lekcję bardzo wymownie św. Brat Albert, krakowski biedaczyna, który swoje życie poświęcił służbie najuboższym. Mawiał często: «Trzeba być dobrym jak chleb, który dla wszystkich leży na stole, z którego każdy może dla siebie kęs ukroić i nakarmić się, jeśli jest głodny»³⁷.

Jan Paweł II powyższą problematykę poruszał także na forum FAO jako organizacji ds. wyżywienia i rolnictwa. Inaugurując szczyt FAO, Papież wskazał rozwiązanie problemu głodu w świecie, wzywając najbogatsze państwa do sprawiedliwej dystrybucji dóbr i żywności oraz do zredukowania lub całkowitego umorzenia długu międzynarodowego państw Trzeciego Świata. Stwierdził, że gdy ktoś głoduje, to nie jest brak pokarmu, ale jest to przede wszystkim brak sprawiedliwości. W przemówieniu do organizacji FAO Jan Paweł II uznał, iż najważniejszym i najpilniejszym jej zadaniem jest walka z głodem: „Jednakowoż, wśród wszystkich problemów, które absorbują naszą uwagę i uwagę świata, najważniejszym i najbardziej pilnym jest problem głodu. Istnienie milionów ludzi jest zagrożone przez głód; wielu ludzi każdego dnia umiera, ponieważ nie mają minimum koniecznej żywności. Trzeba, niestety, przyznać – jak to potwierdza z całą surowością obecne doświadczenie – że głód na świecie nie wywodzi się zawsze i tylko z warunków geograficznych czy klimatycznych, niesprzyjających rolnictwu, które wy stopniowo usiłujecie łagodzić, ale wywodzi się od człowieka, z braków organizacji społecznej, która utrudnia inicjatywę osobistą, albo też niekiedy jest skutkiem terroru i opresji ze strony systemów ideologicznych oraz z nieludzkich praktyk. Poszukiwanie sposobów światowego i organicznego rozwoju, którego sobie wszyscy życzą, domaga się, aby obiektywne rozpoznanie ludzkiej sytuacji oraz potrzeb otrzymało należyte miejsce w wychowaniu jednostek i grup społecznych, z zachowaniem ducha autentycznej wolności i odpowiedzialności osobistej i zbiorowej»³⁸.

Przedstawione powyżej wypowiedzi Jana Pawła II na temat głodu w świecie świadczą dobitnie o zainteresowaniu nauki społecznej Kościoła tą problematyką. Jest to nie tylko określenie problemu głodu, szczególnie głodu i niedożywienia dzieci, ale także wskazanie dróg jego rozwiązania. Skoro problem ukazuje się jako problem globalny, wobec tego próby jego rozwią-

³⁷ Tamże.

³⁸ J a n P a w e ł I I, „Walka z głodem – to problem najważniejszy i najpilniejszy”. *Przemówienie do organizacji FAO*, Rzym, 12 listopada 1979, n. 10, [w:] J a n P a w e ł I I, *Nauczanie Papieskie*, t. II, cz. 2, 1979, s. 543.

zania w świetle nauki społecznej Kościoła są także podejmowane w skali globalnej. Głównym elementem tego działania jest wskazanie na konieczność międzynarodowej solidarności i współpracy państw bogatych z krajami najuboższymi. Solidarna współpraca wszystkich państw, także w dziedzinie wymiany handlowej, stanowi ważny składnik globalnego ich zaangażowania w rozwiązanie problemu głodu, zwłaszcza głodu i niedożywienia dzieci, w świecie współczesnym.

*

Likwidacja głodu w świecie to jednocześnie przerwanie błędnego koła ubóstwa. Ta perspektywa działania wiąże się równocześnie z powszechną świadomością we współczesnym świecie, że wszyscy mają prawo do „chleba powszedniego”, to znaczy do tego, co jest niezbędne do życia. Podobnie odczuwa się także wymóg odpowiedniej równości i wzajemnej solidarności, która jednoczy wszystkie istoty ludzkie między sobą. Pomimo to wiele z nich, a szczególnie dzieci, żyje jeszcze w sposób nie odpowiadający godności osoby ludzkiej. Głód i niedożywienie dzieci we współczesnym świecie to bardzo ważny problem w skali globalnej.

Do rozwiązania przedstawionego problemu przyczyniają się organizacje międzynarodowe, szczególnie Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Żywności (FAO) z siedzibą w Rzymie. W tej dziedzinie podejmuje swoje działania także Kościół, który oferuje zarówno swoją naukę społeczną, jak również dzieła charytatywne. Z istoty swojej misji wspólnota chrześcijańska jest powołana do współpracy na rzecz rozwoju i pokoju poprzez nieustanne demaskowanie wszelkiego rodzaju ucisków i niesprawiedliwości. Misją Kościoła nie jest jednak działanie bezpośrednio na płaszczyźnie ekonomicznej, technicznej czy politycznej w zakresie rozwoju dobrobytu społeczeństw i państw. Polega ona natomiast na tym, by ofiarować narodom nie to, jak „więcej mieć”, ale to, jak „bardziej być”, stosując w życiu społecznym podstawowe zasady dobra wspólnego, sprawiedliwości i solidarności. Oznacza to również działanie na korzyść prawdziwego rozwoju ludzkiego, który uwzględniałby aksjologiczne podstawy życia społecznego, państwowego i ogólnoludzkiego. W imię tych wartości należy również zagwarantować prawo dzieci do wyżywienia i wolności od głodu.

Prawa dzieci powinny być więc traktowane na równi ze wszystkimi powszechnie przyjętymi prawami człowieka. Dopiero w tej perspektywie będzie

można właściwie ocenić i zagwarantować prawo dzieci do wyżywienia i wolności od głodu. Głód uderza bezpośrednio w podstawowe prawo człowieka do życia. Społeczność międzynarodowa jest zobowiązana do nieustannego podejmowania wysiłków w celu rozwiązania tego problemu w skali globalnej. Liczby i statystyki ukazujące rzeczywistą sytuację głodujących dzieci we współczesnym świecie wpływają na wyobraźnię i zobowiązują do podjęcia zdecydowanych wysiłków na rzecz ochrony praw dzieci do wyżywienia i wolności od głodu. Jednak zagwarantowanie tego prawa jest tylko etapem na drodze do zabezpieczenia w pełni godnego ich życia.

BIBLIOGRAFIA

- Europejska Karta Socjalna, Turyn, 18 października 1961.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) [COAG], Biosecurity in Food and Agriculture [Biobezpieczeństwo Żywności i Rolnictwa]. Committee on Agriculture 17th Session, Rome 31 March-4 April 2003; <ftp://ftp.fao.org/unfao/bodies/coag/coag17/> (15.06.2011).
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Policies and Institutions to Support Smallholder Agriculture. Committee on Agriculture, 22nd Session, Rome, 16-19 June 2010.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Raport w sprawie przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż, Rzym 2008.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Report of the 21st Session of the Committee on Agriculture, Rome, 22-25 April 2009.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rome Declaration on World Food Security, Rome, 13 November 1996; <http://www.fao.org/wfs/> (15.06.2011).
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Special Programme for Food Security /SPFS/; http://www.fao.org/spfs/about_spfs/mission_spfs/en/ (15.06.2011).
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), The State on Food and Agriculture, Rome 2009.
- J a n P a w e ł II, Audiencja dla uczestników 32 Konferencji FAO, Watykan, 5 grudnia 2003.
- J a n P a w e ł II, Homilia Ojca Świętego podczas beatyfikacji Bolesławy Lament, Białystok, 5 czerwca 1991.
- J a n P a w e ł II, Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego, Wrocław, 1 czerwca 1997.
- J a n P a w e ł II, Orędzie *Urbi et Orbi*, Boże Narodzenie 2001.

- J a n P a w e ł II, „Walka z głodem – to problem najważniejszy i najpilniejszy”. Przemówienie do organizacji FAO, Rzym, 12 listopada 1979, [w:] J a n P a w e ł II, Nauczanie Papieskie, t. II, cz. 2, 1979, s. 543.
- Karta Narodów Zjednoczonych, San Francisco, 26 czerwca 1945.
- Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 23 grudnia 1991 r., nr 120 poz. 526.
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych, Nowy Jork 16 grudnia 1966.
- „My a Trzeci Świat”, 2002, nr 9 (październik).
- PAP. PU, grudzień 2004; grudzień 2008; luty 2007.
- PAP/onet.pl (13.04.2008).
- „Pomagamy. Nowoczesne Pismo Wolontariuszy”; www.pomagamy.pl
- Protokół dodatkowy do Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka dotyczący Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych „Protokół z San Salvador”, San Salvador, 17 listopada 1988.
- Raport Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w sprawie przewidywanych konsekwencji wzrostu cen zbóż, „Rzeczpospolita”; onet.pl (12.12.2008).
- www.przewodniczacy.episkopat.pl – serwis internetowy abpa Józefa Michalika.

RIGHTS OF THE CHILD AND THE PROBLEM OF HUNGER IN A GLOBALIZED WORLD

S u m m a r y

Children's rights, like women's rights, should be treated as human rights. The basic right of the child, together with the right to life, is the right to food and freedom from hunger. However, it appears that securing the children's rights is one of the important global issues in the contemporary world. Statistics report alarming information about starving children, among whom 15 million human beings die from hunger every year. The issue is undoubtedly important in the context of broad global problems facing the world today. At the same time it reflects the need to protect human rights, starting from the most vulnerable human beings, namely children deprived of the possibility to live and develop. The present study considers these matters in the context of the following issues: 1. Children's rights protection in the international documents; 2. Children's hunger as a global problem; 3. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) in the struggle against hunger and malnutrition among children; 4. Social justice and solidarity as the basis for anti-hunger campaign in the world.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: prawa dziecka, problem głodu, globalizacja.

Key words: children rights, problem of hunger, globalisation.